

## *MIN BARNDOMS JUL*

Ettersom denne skribenten er født i Det Herrens År Nittenhundrede-og-sjuogtredve, er det sannelig lenge siden han fikk feire sine aller første julehøytideligheter oppe i fjerde etasjen i Lavein tolv der inne på Lilleby – bare noen fåtallige Østbymetre ovenfor Reina og den sagnomsuste Nerlamon.

Alle eventyr begynner med "Det var en gang"- og for meg startet de første julens erindringer med et grønt, lite, stikkende grantre som sto midt på gulvet i den lille stua vårres, pyntet med små, hvite talglys i noen enkle klypeholdere og påhengt all slags rare finurligheter av glitter og stas.

Helt frem til i dag - åtteogsytti år seinere – er det som jeg fremdeles husker aller best: Treets lille, blå, tynne glassfugl og juletreets vakre fot – en rødmalt trefot, laget som tre flotte julenisser. Blant mine seinere huskerier er, at treets fot må ha vært uten vannforsyninger fra springen ute på kjøkkenet og at den egentlig så vakre, grønne busken var ribbet for barnåler allerede en dag eller to før nyttårskveldens festligheter. Men det spilte ingen rolle, for da var jo treet allerede blitt ganske kjedelig og til bekymring for både ei fattig og rik husmor, når hun gang på gang med kost og støvbrett, måtte fjerne barnåler fra ett mørkebrunt og nedslitt linoleumsgulv.

Det var først noen år seinere jeg kan erindre at vi Laveinongan noen dager utpå nyåret bar ut slike fullstendig nålelause bartrær, mens vi sang "Nå bær vi'n Elias i grava". Da jeg ble skolegutt hadde jeg stor medlidenhet med mor Helga, når hun brukte en av de første nyttårsdagene til å ribbe den tidligere granbusken for all pryden og etterpå klarte å få den ut på altanen i fjerde, før hun etterpå med stor nøyaktighet fikk reingjort både stuagolv og entreen ved hjelp av støvbrettet og den nedslitte gulvkosten.

Husbonden i de dagers mange hjem, var som regel ansvarlig for pyntingen av juletreet, etter først å ha fått tak i busken borte på Buran og seinere satt den på plass lengst mulig unna den runde og høye svartovnen inne i stua. Også denne staslige fyringssaken hørte med under julefeiringen, for den hadde smijernskrone på toppen og lukta ovnspuss ganske lenge etter at den ble tatt i bruk - ved frokosttid på selveste juleaftens morgen.

I løpet av mine aller første barndommens dager, kom Julen til å bety aller mest av alle årets kirkelige høytider, men har i ettertid kommet til at det var først under konfirmasjonstiden borte i Lamokjerka, at jeg tok til å forstå at det måtte være en ganske alvorlig grunn, til at snekkeren Josef ikke skal ha vært far til lille Jesus.

Og det selv om han til og med var trulova med Jomfru Maria.

Jeg var nok alt for urolig i både sinn og skinn, under både kristendomstimene hos Frøken Tangvik borte på Lillebyskolen og hos lærer og steinhugger Fjellby, på bakerste benk under Søndagsskoleundervisningen borte i Lamokatedralen.

Juleforberedelsene oppe i barndommens husvære i Lavein tolv, begynte allerede seinhøstes og den dagen da jeg nede fra gateplan kunne se moder Helga oppe i fjerde etasje, stående oppreist i stuevinduene, der hun for sikkerhets skyld blåholdt seg i midtkarmen, mens hun iherdig pusset glasset med ei fille, før hun etterpå tørket over med ei side eller to av Adresseavisens lørdagsnummer – og det for å få dem blankest mulig.

Aviser var dyr lektyre også i de tider og mine foreldre skal kun ha gått til anskaffelse av dette ene av ukens bilag. For der sto Prekenlisten og Religiøse møter.

Den neste juleforberedelsen må ha vært den siste av årets store klesvask nede i vaskekjelleren, for samme kvelden som faderen etter arbeidsdagen nede på fabrikken kappet opp nødvendig ved for fyring i den digre kjellerovnen, satte moderen på storkasserollen oppe på AGA magasinkomfyren, for koking av den tradisjonelle vaskedagens hatede bollemelk.

Så lenge klæsvasken med all denne heslige dampen foregikk, var det ikke noe å se av moderen før det hele var over og all klærne var hengt opp til tørk på det svære loftet.

Etter at klæsrolla oppe på den samme loftplassen hadde gjort sitt og *det* før alt tøyet kom på plass i skuffer og skap, måtte leilighetens tak og lysegrønne panelvegger grundig vaskes i sterkt grønnsåpevann.

Så snart mor Helga tok til med å varme opp strykejernet borte på den noe alderdomspregede komfyrens magasinplate, forsto jeg etter hvert at både

duker og andre gjeve broderte småting, skulle få sine årlige strykninger under det gamle jernet og etter det skulle også de ganske få pyntetingene i kobber bli pusset blankest mulig – likedan at støv og eventuelle spindelrev måtte fjernes fra den firearmede lysekrona - den som hang over spisebordet rett foran stuevinduet.

Så snart vaskingen og strykingen av gardinene var unnagjort, kom de hurtigst mulig tilbake til samme gamle vindusplassen, men det først etter at potteplantene i de forskjellige vinduspostene var blitt skikkelig stelt, pratet med og ribbet for visnede blomster og blar.

Ut på nyåret kunne guttungen Terje minnes at det i flere dager luktet vaskemidler over alt i leilighetens to rom og kjøkken.

Oppriktig glede i hjemmet, ble det først da moderen hentet ned de fargerike kakeboksene fra loftsbua, fikk vasket dem og uten lokk satte dem til lufting bortest på kjøkkenbenken.

Alt førjulsrabalderet var ganske fort glemt, for kakebakingen sto for døren.

Og da ble det noen herlige dager for en vilter og nysgjerrig liten krabat, som med andektig spenning gledet seg til hva neste dag ville bringe av stadig flere kakesorter, før han med årvåken glede fikk fortalt at selveste julekvelden ikke var så alt for mange dagene unna.

Det ble først litt seinere i de første barneårene, at han klarte å få med seg navnene på alle kakesortene som etter hvert havnet nede i de velbrukte, gamle boksene:

Berlinerkranser, Serinakaker, Mor Monsen, Havrekjeks, Peppernøtter, Sirupsnipper, Smultringer, Goro, Kromkaker og disse Fattigmennene som far Gunerius kalte for "kollegaer". Hver eneste en av kakeboksene fikk for sikkerhets skyld sine plasser i det store og låsbare skapet inne i stua.

Ett sorgens innslag noen dager før jul, var da moderen kom hjem fra kjøttbutikken hennes Skjelvan borte ved trikkeholdeplassen, drassende på ett halvt ufyselig grisehode. Terje hadde oppriktig medynk med grisen som hadde mistet det aller viktigste av kroppen og som ifølge mor Helga, skulle ende som "præssasyt" oppe i fjerde etasjen i Lavein Tolv. Han syntes alt virket nifst, helt

fra det livløse hodet havnet oppe i den digre kasserollen og til det oppe på kjøkkenbenken ble ribbet for alt de innvendige greiene, før smitt og smule av alt det ufysiske ble lagvis plassert i ett tøyestykke, som etterpå ble lagt til press mellom to fjøler, som far hadde hatt stående reingjort, kappet og klart nede i vedbua.

Gaveinnkjøpene måtte ha foregått på luringa og innpakkingen på ei tid på døgnet, etter at Terje omsider hadde falt i søvn borte i den hvitmalte sprinkelsenga si.

Juletrehandelen var far Gunerius sitt fulle ansvar og fant sted siste søndagen i Advent ute på Buran, der haugvis av grantrær i forskjellige størrelser var plassert inntil veggen til Melkforsyningsens lokaler på andre siden av skøytebanen. Terje forsto utmerket godt at faren tok seg god tid, før han omsider fant ett passende høyt tre og med litt korte greiner – som ikke ville ta alt for stor plass inne på stua. Gunerius var ikke den som akkederte om prisen, men gjorde opp for seg hos den pratsomme gamle gubben fra gården Siim oppe på Jonsvatnet.

Den velutvalgte, frodige julebusken fikk en foreløpig plass ute på altanen oppe i fjerde og Terje syntes var flott å se at det ute på Lavein Tolvs fire lange altaner, befant seg hele seksten grønne juletrær og at alle med stor nysgjerrighet ventet på å få komme seg inn i varmen – for å skulle bli pyntet med både lys, glitter, norske flagg og en stor og blank stjerne helt i toppen.

Etter at Terje var blitt elev borte på Lillebyskolen, ble det også der noen hektiske dager før selve juleferien startet. Hos Frøken Berit terpet de på sangen "Nu vandrer fra hver en verdens krok, i ånden frem, i ånden frem, ett uoverskuelig Pilegrimstog, mot Betlehem, mot Betlehem". Men julegleden var adskillig større i pappsløydtime hos lærer Arnljot, der de til god hjelp fikk laget papirlenker og flotte, fargeglade julekurver. I timene hos Frøken Berit fikk de flinkeste av ungene lage juletegninger med farget kritt på begge de to tavlene, før Berit skrev "La Stå" med store bokstaver – slik at ikke vaskekona skulle finne på å fjerne de kunstneriske juledekorasjonene.

De siste timene før skoleavslutningen ble stemningsfulle, med sang og høytlesning, før alle fikk et glass med rød saft, som Frøken spanderte sammen med ett stykke Mariekjeks.

Klasserommet var pyntet med mange levende lys og også med granbar som vaktmester Rønning hadde fått til overs fra oppsettingen av den store grana ute på skolegården.

Forventningene lå i luften i de to skolefrie dagene før selve Julekvelden og gleden ble ekstra merkbar, hvis noen himmelske snøfiller stille og fredelig la seg til rette rundt alle leiegårdene i Lavein, Gardermoensgata, oppover Enkgata og på jordene rundt Borgengården, Jægershvile og rundt Jystadgården.

Ett viktig tegn på at julesnøen var kommet for å bli, var da'n vognmann Ivar Sveen ned i Jystadgården spente gampen foran sleden, før han kom seg i farta utover til jobber i midtbyen. For da hang glade unger etter sleden, før snille Sveen for sikkerhetens skyld fikk jaget dem unna.

Noen sparker og hjemmesnekrede kjelker kom ganske raskt frem fra glemselen, før de kom til bruk ute på hestgata. Det samme med ski og staver for dem som hadde det og også knikkerser, tjukke strikkajakker, finnlandshetter og Bæksæmsko ble funnet frem fra loftsbuene – til glede for noen, men til sorg og irritasjon for andre.

På Lille Julaften ble uteaktivitetene naturlig nok dempet ned, for ungenes forventninger økte stadig mot den store dagen og de fleste hadde smågaver som skulle pakkes inn, samtidig som de fant det fornuftig å holde seg i nærheten av moras matforberedelser ute på kjøkkenet.

Kvelden før kvelden, bar far i huset opp brensel fra vedbua nede i kjelleren, samtidig som han til stor prakt klarte å få satt på juletreefoten på grana - og det mens den enda sto ute på altanen – og uten at Terje måtte merke noe til det.

Han ble beordret tidlig til sengs, for ifølge tradisjonen skulle far Gunerius pynte juletreeet inne i stua, mens mor forberedte surkålen, slik at også de selv kunne ta natta etter nok en strevsom førejulsdag.

Selve Julaftens alt for tidlige mornrastund gikk stort sett med til å beundre det pyntede juletreeet, til forsiktig å kunne røre på noen av de fine og fargeglade glasskulene, rette litt på alle de fargede papirlenkene fra skolens pappsløyd og stelle litt ekstra godt med noen av de fine papirkurvene - som gjerne var fylt med en liten bit Freia Melkesjokolade, eller en Smørbukk karamell eller to, før

han og mora kunne bære inn de fleste av alle de vidunderlige pakkene som skulle få sin plass under treet til alles beskuelse.

Den glade stemningen på denne spesielle formiddagen økte betraktelig, når de nede fra gårdsplassen fikk høre sang og musikk og forsto at en eller annen gatemusikanten hadde innfunnet seg, på grunn av at han i sine funderinger sikkert var kommet til, at selve Juleaftens morrastund måtte være velegnet, for å få noen småører sendt ned gjennom luften – fra ekstra gavmilde og juleglade husmødre oppe på altanene.

Med varierende resultater, framførte både sangerne og musikantene - i tur og orden, noen frimodige variasjoner over de mest kjente julesangene. Så lenge musiseringen varte, fikk mor Helga drive på alene med de siste forberedelsene oppe i fjerde, for da hadde Terje fått hjelp med påkledningen av både ytterjakka, finnlandshetta og bæksæmskoan, før han fant seg en lyttende plass øverst på den bratte trappa utenfor te a madam Berntsen nede i første.

Både Kal med Fela og Ola Donk på Trekkspillet kunne stikke innom bakgården – det samme gjorde gjerne også pænglause Flirop med sekken eller Lillemann med vesken – Den evige Student, som han også ble kalt.

Det populære Postbudets siste ombringning av juleposten på denne formiddagsstunden, var imøtesett med stor nysgjerrighet. På sin runde oppover i alle leiegårdenes etasjer, hendte det at budet med den store postvesken fikk noen smågaver og gode ønsker om ei fin og fredelig julehelg.

For vanlige arbeidsfolk ble julaften som en lørdag og arbeidsdagen varte derfor som ellers til klokka ett.

Før far Gunerius kom hjem fra fabrikken, hadde mor Helga satt frem vaskevannsfatet på en av de vanlige kjøkkenkrakkene. Det samme med barberkosten, høvelen med ett Gillette barberblad og ett såpestykke av merket Sunlight. Speilet hang over kjøkkenvasken og helgeklærne med rein skjorte, slips og nypressa penbukse, var sirlig lagt ut over dobbelsenga inne på soverommet. Under senga sto også svartskoene, men dem pussa han sjøl ute på yttergangen, mens han til Terjes glede sang litt på "Så går vi rundt om en enebærbusk".

Det var begynt å lukte surkål over heile leiligheten.

Barnegudstjenesten borte i Lamokjerka, var med på å skape de helt store forventningene mot det som Julekvelden ville bringe av både gleder og skuffelser - mest over det som så pent og pyntelig var lagt under treet.

Den store katedralen på Eli Plass der inne på Lademoen var overfylt og det lenge før selve gudstjenesten tok til klokka fire.

Stivpyntede og forventningsfulle unger i alle størrelser var skikkelig og planmessig plassert mellom mor, far, bestemor og bestefar på de steinharde og brunmalte lange benkene. De mest nysgjerrige av smårollingene var ganske høyrøstete og funderte på hva "derre fyr'n på maleriet bortpå væggen holdt på me". Forundringen økte stadig etter at det først ble musikk fra lemmen bakerst i kirka og da heile gjengen av folk begynte å synge sangen Glade Jul, Hellige Jul.

-Fin sang- ropte ei lita jente – hun hadde fått plass på fanget til faren på den nærmeste benken foran døpefonten.

Spenningen økte da den svartkledde presten – utspjåket med kjole og en kvit krans rundt halsen – kom seg oppover trappa til denne forunderlige boksen midt oppe på kirkeveggen.

Da ble det plutselig stille i kirkerommet. Men etter at han hadde sagt noen Pauli ord, begynte folk å bli urolige i de smertefulle, gamle kirkebenkene. Gleden ble stor da den kjolekledde krabaten foreslo at alle skulle synge "Vi klapper i hendene, vi synger og vi ler"- og slik klapping og latter var nok sjelden vare i Lamokjerka, for den smålubne og svartkledde kirketjeneren reiste seg fra kirkestolen, mens han viftet med armene og forsøkte å få dysset ned den glade forsamlingen, men uten til noe merkbart resultat.

De aller fleste ble med på allsangen, da det oppe fra orgellemmen ble spilt fire lange vers av "Ett barn er født i Betlehem".

-Æ vil hjæm æ, pappa -. Den samme jenta borte ved døpefonten var lei av alt livet.

Straks presten hadde ønsket alle En God og Fredfull Julehøytid, forsto de fleste at gudstjenesten endelig var over. Og da ble orgelmusikken fra galleriet ekstra sterk, frydefull og kvikk.

Trengselen var stor foran kirkens dører og julestemningen økte betraktelig, særlig hvis Vårherre hadde sørget for å sende ned passelig med hvite, små snøfiller fra sin storslagne Himmel langt der oppe.

Barnegudstjenestens høytidsstemte kirkevandrere vandret hjemover – gamle og unge. Noen i flokk og følge, andre alene til en ensom Jul, men som først dro innom graven inne på Lademoen Kirkegård - for å tenne ett lys og for i sin ensomhet å minnes tidligere julekvelder.

Spaserturen hjemover fra kirken bar preg av både glede, forventning og høytid, for naboer i leiegårdene bortover Ladeveien tok seg til og med tid til en kort juleprat, før de kom seg inn til sine pyntede leiligheter, der det gjerne luktet både surkål, røkelse og litt cigarrøyk fra leilighetene der de aller mest høytidsstemte karfolkene holdt hus.

Freden senket seg – for det var ikke så mange radioapparatene i de tider og de små opptreksgrammofonenes His Masters Voice Plater laget heller ikke så alt for mye lyd fra sine dominerende tuter.

Under hjemturen hadde de malmtunge kirkeklokkene borte i Lamokirka ringt Jula inn, ett lite snølag var begynt å legge seg, stillheten senket seg over den fredelige Lilleby, der store og småvokste beboere etter hvert samlet seg rundt de vakkert pyntede julebordene.

De voksne kunne være fullstendig utslitt etter alt førjulsstrevet, men også *de* like forutseende nysgjerrige på hva gaveutpakkingen ville bringe av gleder og sorger.

For å tøyne spenningen, nysgjerrigheten og forventningene til det ytterste, var det på forhånd vedtatt at spisebordet skulle ryddes, men at koppvasken skulle foregå først etter at julekveldens festligheter var avsluttet.

Rastløsheten og iveren økte betraktelig etter at mor Helga hadde fått av seg kjøkkenforkledet og far Gunerius hadde vært oppe i loftsbua og kom ned med en lang pakke som også ble lagt under treet.

Julenissen lot vente på seg.

-Besynderlig- mente Terje, han hadde flere ganger vært på utkikk etter vedkommende ute på altanen.



-Du får ta det litt lungt – han har mang en leilighet han ska besøk roint om innpå Lamon -.

Men også Gunerius lot som om han ble voldsomt oppbrakt, da det iltert ringte på gangdøra og en ganske kortvokst nisse viste seg og ønsket God Jul med litt sped røst.

Terje var blitt til ett litt redd fangban, men tok ganske fortrolig imot den første gaven som var barneboken av Margrethe Munthe. Han lot mora tvert og småirritert forstå at dette var lite spennende saker og våget seg ned på linoleumsgulvet, etter at han først hadde fått pakket ut en solid trebil – som var hans neste julegave.

Gavehaugen under treet minket og nissen viste tydelig preg av hans alt for krevende arbeidsopplegg, da han med spak røst, ba om ett femminutt og en kvileplass borte i sofaen.

-Sjå, Julenissen har da damesko -.

Terje ble dysset ned og raskt nedstemt ved hjelp av ei pepperkjeks.

Siste pakken under treet var den som fader Gunerius i siste liten hadde hentet oppe fra loftsbua. Den ble behandlet med forsiktighet og overrakt Terje til alles nysgjerrige beskuelse. Innpakkingen var i vanlig gråpapir, men pakken var skikkelig surret med tykk hyssing og på gavekortet var det skrevet "Fra mamma og pappa".

Spenningen var stor.

Til og med julenissen var glødende interessert, så da gråpapiret omsider var havnet nede i den store strisekken - beregnet for alt det brukte papiret, lå det en svart, smal, men liten koffert, som inneholdt en fin liten fiolin med strenger og en bue med en massevis lange hårstrå. Som gammel felemusikant satte far enden av instrumentet under dobbelhaken, grep buen og førte den over strengene, mens han litt overlegent og demonstrativt fremførte ett vers av Glade Jul – og det med ett inderlig og følsomt ansiktsuttrykk.

Gavemottakeren ble så betatt av den flotte fjøla, at han måtte fratras saken med makt, etter at han hadde sørget for at to av de fire strengene røyk og at mesteparten av buehårene led samme skjebne.

Det ble mor Helga som fant ett lurt gjemmested i skapet inne på soveværelset.

Terje ville så absolutt ha kjennskap til om det var noe inne i de fine trehjulene på kjøretøyene som var kommet i fast rute mellom stuagulvet og entreen.

Gleden var stor da tante Marit ankom i høyhæla sko - like etter at Nissen hadde tatt ett høytidelig farvel, og da ble de levende talglysene på juletreet tent av far Gunerius, før alle tok hverandre i hendene, før de klarte å få til en halv ring og gikk rundt treet og sang om at Moder tenner alle lys så ingen krok er mørk, likedan sangen om det Lille Barnet nede i Betlehem, før de etter hvert gikk seg over sjø og land, samtidig som de klappet i hendene og både neide og bukket.

Mor fant frem ei plate kokesjokolade som hun brøt opp i små biter, la dem i ei vakker glasskål sammen med noen rosiner og svsker. På det runde, lille bordet med messingplate sto det også ei lita skål med epler og ett stort fat med både Kromkaker, Berlinerkranser, Peppermakroner og Smultringer.

Det var fest med sang og jubel i hjemmet og fra leilighetene på begge sider av soveværelset og stua, kunne de gjennom de uisolerte panelveggene, høre glade stemmer og sang fra store og små, fornøyde sjeler.

Terje fikk hjelp til å henge opp ei stor hjemmestrikket strømpe over den ene senggavlen, for hvis han for en gangs skyld la seg pent og pyntelig til å sove, kunne det tenkes at det lå en eller annen overraskende tingesten nede i julestrømpa på den første Juledagens høytidsmorgen.

Fra de andre leiegårdene kunne de høre alle besøkende bestemødre, bestefedre, tanter, onkler, venner og andre gjester forlate hjemmene i de mange bygårdene - glade, men også lit lei seg for at det var hele 365 dager til de igjen skulle få anledning til å feire Jesus sin fødselsdag - med hjemmebakst, pressasylte, både godt og dårlig hjemmebrygget øl og haugvis av såvel velsignede fine gaver, likedan slike pakker av mindre betydning, men som i ett hvert fall var innpakket i blomstret julepapir og påskrevet God Jul med sirlige bokstaver.

Ottesangen på Første Juledags morgen borte i Lamokirka, var en fredelig Messe for voksne kirkegjengere, som ønsket seg en stille stund, der de i ro og mak kunne få meditere over hva det egentlig var som også menneskene inne på Lademoen feiret jula for.

Litt ut på dagen, dro ungene gjerne på visitter til venninner og kamerater i nabolaget, der mange av de gjeveste gavene ble vist frem – og det med både misunnelige og fornøyde ansikter som resultat.

Mellomjula var dager med dype funderinger om mulighetene for å kunne skaffe tilveie noen ører til innkjøp av Stjerneskudd og Kinaputter – nødvendige remedier til bruk ved årets aller siste jubalongkveld – Nyttårsaftenen.

Det var husmora som ble overlatt det fulle ansvar med å skulle kle av det stadig tørrere, gamle juletreet for glitter og stas – og det før den tidligere så vakre og frodige grantella ble kastet ut fra altanen og havnet nede på gårdsplassen, der den sammen med 16 andre stygge og mislikte busker - til stor ergrelse for husverten Julius, kunne bli liggende helt til Påsken sto for døren.

For nå var Jula var over og sola hadde snudd.